means of non-destructive testing of metal products are established. The analysis of a wide range of serial ultrasonic thickness gauges used for diagnosing and measuring the linear dimensions of geometric objects is provided, and the possibilities of developing and manufacturing the necessary ultrasonic testing have been studied.

The results of the work can be used to develop special technical means used in conducting operational and technical measures where high measurement accuracy is required.

Keywords*: code combination, cylindrical pin locking device with vertical and horizontal holes, method of mathematical analysis, duplicate key.*

УДК 316.54:351.74
DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-381-390

Алла ДЕМИЧЕВА©
кандидат соціологічних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ПРАКТИКИ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ ТА ГОРОДЯН: НОВІ ТРЕНДИ У ПРОСТОРІ СУЧАСНОГО МІСТА

Безпекове місто включає багато параметрів, в тому числі низький рівень злочинності та установку на співпрацю містян та поліції. Така взаємодія базується на високих рівні довіри та оцінці поліції громадськістю, наявності у населення готовності до кооперації. Результати соціологічних досліджень протягом всієї історії незалежності України фіксують досить помірні та посередні оцінки поліції громадською думкою та невисокий рівень довіри. Тому зараз взаємодія населення з поліцією відбувається у наступних форматах: 1) наближення поліції до містян через нові форми організації роботи; 2) співпраця з громадськими організаціями на рівні спільних проєктів; 3) делегування частини обов'язків приватним та комунальним структурам. Дані формати вкладаються в нову філософію існування української поліції Community Policing.

Ключові слова: *безпека, громадська думка, довіра, Національна поліція України, оцінка, практики взаємодії, спільні проєкти, Community Policing.*

Постановка проблеми. У сучасному світі існує дуже великий попит на безпеку, життя у комфортному середовищі, тому питання про безпеку в місті та безпекове місто як таке є актуальним зараз та буде залишатися таким завжди. Одним з ракурсів створення та існування такого простору є низький рівень злочинності та готовність городян співпрацювати з поліцейськими заради власної безпеки. Для українського соціуму формат такої співпраці, її основні актори лише визначаються, тому важливим є розгляд умов взаємодії та її успішні кейси.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблематика взаємодії поліції та містян у соціології права досліджується у ракурсі оцінки діяльності цієї інституції громадськістю, виміру рівня довіри. У напрямку спеціалізації «Правоохоронні органи» дана тематика є більш досліджуваною, зокрема Н. Бобро (зарубіжні практики взаємодії поліції та громадськості), Н. Василець (довіра до Нацполіції), М. Гурковський (делегування повноважень поліції громадськості), С. Комiссаров (взаємодія поліції з громадянським суспільством), Н. Лебедєва (нормативне забезпечення взаємодії), М. Майстренко (стратегія CoP) та ін. Відзначимо значний пул посібників, методичних розробок з різноманітних аспектів взаємодії поліції та населення, виданих громадськими організаціями, що співпрацюють з Національною поліцією України.

Метою статті є аналіз практик взаємодії Національної поліції України з міськими громадами, зокрема спільних проєктів поліції та громадських організацій з метою емпіричного обґрунтування ідеї Д. Гарленда про створення проміжного третього сектору

© А. Демичева, 2021
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-2997-3020
demicheva.alla@gmail.com

регулювання злочинності та злочинців, який поряд із поліцейськими та пенітенціарними установами функціонує як апарат запобігання злочинам та забезпечення безпеки громадян у містах, пов'язуючи поліцію з громадськістю.

Виклад основного матеріалу. Група «Рейтинг» в їх моніторингу «Муніципальне дослідження» протягом семи хвиль опитування фіксували рівень відчуття безпеки жителями обласних центрів, поставивши респондентам запитання «Чи відчуваєте Ви себе в безпеці, ідучи сам/сама додому після настання темряви у Вашому районі?». Отже, під час сьомої (2021 р.) хвилі моніторингу на питання «Ні, я не відчуваю себе в безпеці» та «Ні, я почуваюся швидше в небезпеці» (сукупно) лідирують: Запоріжжя (54 %), Херсон (49 %), Одеса (47 %), Миколаїв (44 %), Житомир (42 %), Київ, Дніпро (по 41 %). Найбільш безпеково (відчувають себе цілком та швидше безпечно сукупно) відчували себе жителі Луцька – 71 %, Хмельницького та Вінниці – по 70 %, Тернополя (66 %), Івано-Франківська (67 %) та Харкова (64 %) [1, с. 175]. Якщо розглянути лише позицію «Так, почуваюся цілком безпечно», то лідерами є Івано-Франківськ, Ужгород, Хмельницький, а найнижчі позиції має Дніпро (12 %), Запоріжжя (15 %), Херсон (17 %). Цілком закономірно, що жінки почуваються в меншій безпеці, ніж чоловіки, це доводить і розподіл за статтю варіантів «Ні, я почуваюся швидше в небезпеці» та «Ні, я почуваюся повністю в небезпеці» сукупно: жінки – 47 %, чоловіки – 28 % [1, с. 176]. Отже, в більшості обласних центрів приблизно половина опитаних містян не відчуває себе у безпеці.

Безпековий простір формується у процесі активної взаємодії всіх зацікавлених сторін, кожна з яких має своє поле відповідальності [2, с. 268]. Безумовно, що головними акторами є поліція та самі містяни (міська громада). Отже, розглянемо саме цей фокус безпекового міста, а саме взаємодію городян та поліції заради створення безпекового середовища, зокрема відчуття безпеки в місті, актуальну та потенційну співпрацю громадськості та поліції. Відносно відчуття рівня злочинності людьми, скористуємося ресурсом NUMBEO, який на підставі відповідей відвідувачів створює індекс злочинності та безпеки як держав в цілому, так і окремих великих міст. На грудень 2021 р. індекс злочинності, згідно даному сайту, в Україні складав 47.06 (причому, в індексі відзначається значне зростання рівня злочинності за останні три роки), індекс безпеки 52.94. Рівень безпеки прогулянок вдень має показник 76,20 (високий), вночі – 46,82 (помірний). П'ять великих міст фігурують у цьому рейтингу з наступними показниками: Одеса (індекс злочинності 53.55, індекс безпеки 46.5; Дніпро (51.44 та 48.56), Харків (48.65 та 51.35), Київ (45.59 та 54.41), Львів (39.54 та 60.46) [3]. Розглянемо більш детально оцінки, які стосуються м. Дніпро. За оцінками респондентів, Дніпро має середній рівень злочинності, проте показники, що його формують, відрізняються. Дуже високими опитані відзначили позицію «корупція та хабарництво» (80.53), високою «можливість крадіжки речей з автомобіля» (64.43) та «вандалізм» (60.04), середні оцінки отримали можливість «крадіжки», «пограбування», «крадіжки автомобіля», «напади та образи»; низьку оцінку має позиція «напади через колір шкіри, етнічне походження, стать чи релігію» (23.8). Маючи загальний індекс безпеки 48.56, в Дніпрі різко відрізняються оцінки безпеки прогулянок вдень та вночі: 69.80 (високий) та 38.74 (низький) відповідно [2, с. 268]. Зрозуміло, що ці оцінки стосуються відчуваної безпеки та формуються не на підставі статистики, а завдяки відповідям респондентів, попри те можуть, по-перше, інформувати про проблемні аспекти, пов'язані з безпекою, у сприйнятті містян; по-друге, відкривають простір для порівняльного аналізу. За статистикою Генеральної прокуратури, найпоширенішими злочинами в Україні є крадіжка і грабіж. Так, за статтею «Крадіжка» в 2020 р. було 138 тис. 562, статтею «Грабіж» – 7 тис. 492 (наприклад, у 2013 р. – 22 тис. 695), за статтею «Розбій» – 1 тис. 360 правопорушень (у 2013 р. – 2 тис. 856) [4].

Згідно до ст. 11 Закону взаємодія поліції з населенням повинна відбуватися в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб, з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад [5]. Згідно з тією ж ст. 11 Закону про національну поліцію, рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. У соціологічному дискурсі довіра розглядається з різних точок зору, зокрема як чинник функціонування соціальних інститутів суспільства довіру вивчав широкий пул дослідників, – Б. Барбер, М. Доган, Н. Луман, Е. Гідденс, Л. Роринджер, С. Роуз-Акерман, Е. Ушландер та ін. З

цього ракурсу можна трактувати довіру як готовність до дій та власне дії, що має неперсоніфікований характер та екстраполюється на всю інституцію поліції. Українська соціологиня Т. Стеценко визначає довіру як «позитивну морально-етичну, емоційну і водночас прагматичну оцінку соціальним суб'єктом деякого об'єкта з позицій його надійності і відповідності очікуванням суб'єкта, яка орієнтує на дію, є імпульсом до взаємодії та характеризує готовність суб'єкта до кооперації» [6, с. 47]. Н. Василець при дослідженні рівня довіри населення до Національної поліції України запропонував врахування трьох компонентів: когнітивного, афективного та конативного. Когнітивний компонент відносин довіри – це знання та уявлення поліції та громадськості один про одного (результат – відповідний образ), афективний компонент– це емоційні оцінки партнерів (результат – ставлення через неприязнь/приязнь), конативний компонент – очікування, що взаємодія буде здійснюватися на фоні особистої безпеки [7, с. 16-17]. Таким чином, рівень довіри до поліції та оцінка її діяльності городянами прямо впливають на готовність населення співпрацювати з поліцейськими та залежить від якості цієї співпраці. Постановою Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р. затверджено Порядок проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції

Завдяки соціальному моніторингу Інституту соціології НАН України, маємо можливість проаналізувати рівень довіри українців до поліції протягом майже всього періоду незалежності.

Таблиця 1

Який рівень Вашої довіри поліції (міліції)? (у %) [8, с.470]

	1994	***1996***	***2000***	***2004***	***2008***	***2012***	***2014***	***2015***	***2018***	***2019***	***2020***
Зовсім не довіряю	27.9	34.7	28.6	27.9	22.8	30.3	33.4	37.6	28.6	20.3	18.0
Переважно не довіряю	29.2	24.7	28.2	30.1	32.8	35.6	34.3	36.1	33.6	32.4	36.0
Важко сказати	26.3	26.7	30.2	27.7	30.6	24.6	25.8	19.3	25.3	26.2	33.1
Переважно довіряю	10.0	10.0	9.2	11.4	12.4	8.0	5.7	5.9	11.4	19.7	12.3
Цілком довіряю	2.8	3.8	3.3	2.8	1.2	0.8	0.8	0.6	1.1	1.4	1.5
Не відповіли	3.8	0.0	0.9	0.1	0.1	0.2	0.1	0.4	0.0	0.0	0.1
Середній бал	2.3	2.2	2.2	2.3	2.4	2.1	2.1	1.9	2.2	2.5	2.4

За порівнянням результатів загальнонаціонального опитування соціологічної служби Центру Разумкова спільно з Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва 2020 р. та 2021 р., зросла недовіра до Національної поліції України з 25 % до 31 %. У 2021 р. більшість українців негативно оцінювала роботу керівників правоохоронних органів [9]. Отже, протягом років незалежності можна констатувати приблизно однакові показники довіри/ недовіри до поліції: 1994 р. сукупно «зовсім не довіряю» та «переважно не довіряю» 57.1 %, 2020 р. – 54.0 %, така ж ситуація за позиціями «переважно довіряю» та «цілком довіряю». На такий рівень довіри впливає багато чинників різного характеру, а саме: 1) інерція негативного іміджу міліції 90-х рр. ХХ ст. у сучасність, традиційна недовіра українців до державних інституцій та силових структур, використання поліції у політичних іграх; 2) проблеми у діяльності власне поліції, пов'язані з професіоналізмом, рівнем культури, прихильністю до авторитарного стилю діяльності, імідж, який заснований на силі та здатності її застосування тощо; 3) загальна соціально-економічна та соціально-політична ситуація в країні. Таким чином, рівень довіри/недовіри є досить стійким утворенням, а його показники свідчать про помірний ресурс довіри громадян нашої країни до поліції. Зауважимо, що ресурс довіри до поліції має контекстуальний характер. Для ілюстрації цієї тези наведемо результати опитувань в певних країнах. Так, згідно опитування громадської думки у Польщі (2016 р., Центр досліджень соціальних поглядів), поліція мала найвищу оцінку серед правоохоронних органів – 72%, рівень довіри до поліції у 2007-2014 роках також був на рівні 70 %. В Грузії високий показник довіри тримався із 2005 р. до 2014 р., на рівні 70 %, у 2015 р. він впав до 65 %. у 2016 р. до 50 %. В Чеській республіці рівень довіри до поліції значно зріз: з 38 % у 2004 р. до 61 % у 2016 р. (компанія STEM) [10].

Відносно оцінки діяльності поліції, то за даними Сьомого муніципального дослідження, проведеного групою Рейтинг у 2021 р., відсотки різняться за різними обласними центрами України, отже, наведемо деякі з них:

Таблиця 2

Оцінка діяльності поліції жителями обласних центрів України (у %) [1, с.61]

Місто	*Відмінно*	*Добре*	*Середньо*	*Погано*	*Жахливо*	*Важко відповісти/ Немає відповіді*
Вінниця	6	24	25	14	8	23
Харків	3	17	26	20	14	21
Київ	3	15	23	20	17	23
Дніпро	2	16	24	21	12	24
Одеса	2	15	26	21	15	21
Львів	2	25	24	16	8	24
Херсон	1	16	33	23	12	14
Чернівці	1	23	29	19	12	15

Середній бал оцінки поліції у деяких обласних центрах України у 2021 р., де 5 – високий, а 1 – низький: Івано-Франківськ, Вінниця –3.1; Хмельницький, Рівне, Львів – 3; Чернігів, Маріуполь – 2.9; Суми, Чернівці – 2.8; Харків, Дніпро, Запоріжжя, Миколаїв – 2.7; Полтава, Одеса, Київ – 2.6 [1, с. 62]. Тобто маємо середній бал оцінки діяльності поліції від 2.6 до 3.1. Приблизно така ж середня оцінка схвалення діяльності поліції, де 3 – високий, 1 – низький: Чернівці, Харків, Вінниця – 1.5; Дніпро, Запоріжжя, Київ, Полтава – 1.4; Одеса – 1.2 [1, с. 105].

Одним з механізмів, що створює умови існування безпекового міста та є втіленням демократичної моделі поліцейської діяльності, є Community Policing (CoP). Вважається, що основний принцип CoP був сформульований Р. Пілом ще у 1829 р.: «Поліція для громади і громада для поліції». Фактично, під цим терміном і розуміється постійна взаємодія поліції та містян, налагоджена ефективна комунікація, прийняття даного факту як стратегії та повсякденної практики. Місцева поліція, існуючи у даній стратегії, враховує думку населення з питань безпеки та формує місцеві програми безпеки. CoP діє у Бельгії, Болгарії, Кіпрі, Литві, Чехії, Данії, Німеччині, Іспанії, Італії, Польщі, США та ін. [11]. Головна задача класичного поліцейського – реагувати на вже скоєні злочини, мета ж офіцерів CoP разом із громадою – створювати та підтримувати безпечне середовище. Детальний огляд даної стратегії наданий у посібнику «Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду, в Європі: концепції, теорія та практика», виданого в межах проєкту «Створення Європейського експертного центру попередження злочинності» в Брюсселі у 2012 р., в Україні переведений та виданий у 2016 р. Європейські експерти зазначають, що причинами появи стратегії CoP є низька ефективність авторитарної (традиційної) моделі поліцейської діяльності, яку зафіксували та визнали у 70-80-х рр. XX ст. Однак і зараз не існує чіткого розуміння як теорії, так і практики CoP [12, с. 11], а більшість дослідників схиляються до думки, що мова йде про нову філософію/стратегію поліції, яка може покращити імідж інституції, а не про конкретні заходи чи плани. Така філософія діяльності потрібна як поліції, так і містянам, оскільки завдяки їй поліція має вищі оцінку, рівень довіри та підтримку з боку громади, а городяни мають можливість більшої обізнаності та контролю за поліцією.

Вважаємо, що зараз взаємодія населення з поліцією відбувається у наступних форматах: 1) наближення поліції до містян через нові форми організації роботи; 2) співпраця з громадськими організаціями на рівні спільних проєктів; 3) делегування частини обов'язків приватним та комунальним структурам. Розглянемо ці формати.

З 2019 р. в Україні розпочатий проєкт «Поліцейський офіцер громади» (ПОГ), який реалізується через впровадження посади ПОГ здебільшого у невеликих містах та сільській місцевості. Поліцейський офіцер громади – це поліцейський, який живе і працює на території громади, проводячи переважну більшість робочого часу на території дільниці, яка має бути не більше 7 тис. осіб у місті. За офіційними даними, на кінець 2021 р. налічується 755 діючих ПОГів, які обслуговують 440 територіальних громад. У співпраці з місцевими громадами відкрито 338 поліцейських станцій, що підвищило доступність поліцейських послуг у віддалених населених пунктах [13]. ПОГи фінансуються змішаним чином: зарплатню отримують як працівники Національної поліції України, а наявність робочого місця, фінансування поліцейської дільниці, автомобіль забезпечує громада. Отже, і підзвітні ПОГи як керівництву поліції, так і громаді. Даний проєкт цілком відповідає реалізації сервісної функції поліції, згідно якої

поліція надає послуги населенню, спрямовує свою діяльність на розв'язання тих проблем, які ставить населення.

У п.3. ст. 89 Закону про Національну поліцію зазначається, що поліція надає підтримку програмам правового виховання, пропагує правові знання в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності. Як приклади реалізації даного пункту, можна назвати наступні. Проєкт «Шкільний офіцер поліції» запроваджений у 2016 р., його метою є створення та підтримка безпекового шкільного простору через правопросвітницьку діяльність. Українськими та канадськими фахівцями були створені методичні рекомендації, схвалені Міністерством освіти та науки України, які стосуються проведення занять з формування правової культури та безпекової поведінки для учнів різних класів за програмою «Школа і поліція». Остання складається з двадцяти п'яти занять на найактуальніші теми (булінг, насильство в родині, поведінка на дорогах, правопорушення тощо), з яких шість – для молодших класів та дев'ятнадцять – для старших. У США даний проєкт був започаткований ще у 1953 р., проте розглядати його як дієвий механізм правової просвіти почали з 1968 р., у Канаді теж успішно існує даний напрямок взаємодії поліції та громади. За даними МВС України, на 1 вересня 2021 р. кількість шкільних офіцерів поліції була 200 осіб, за кожним закріплено 2-5 шкіл [14].

У грудні 2021 р. Міністерство внутрішніх справ затвердило рекомендації щодо функціональних обов'язків спеціаліста із безпеки в освітньому середовищі, порядку проведення відбору та вимог до кандидатів на посаду. У межах пілотування проєкту спеціалістом буде посадова особа місцевого самоврядування, діяльність якого буде полягати у створенні та підтриманні належного рівня безпеки в освітньому середовищі, запобіганні, ранньому виявленні, припиненні й усуненні негативних явищ та їх наслідків. Фахівці, котрі пройдуть відповідну підготовку на базі навчальних закладів системи МВС та опікуватимуться питаннями безпеки у закладах освіти, будуть не поліцейськими, а вихователями і стануть посередниками між поліцейськими офіцерами та батьками, дітьми, адміністрацією шкіл. Даний проєкт реалізовується за ініціативи Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України у співпраці іншими інституціями та власне громадами. Мета проєкту – створення безпечного освітнього середовища для дітей, удосконалення партнерства та комунікації поліції, рятувальників, закладів освіти, громади, батьківського та учнівського врядування. Серед завдань «вихователя безпеки» протидія булінгу учасників освітнього процесу; виявлення та припинення в межах компетенції правопорушень у приміщенні навчального закладу та на його прилеглій території; комунікація з адміністрацією закладу освіти, представниками поліції та служби у справах дітей щодо проявів серед дітей суїцидальної поведінки; провадження діяльності, пов'язаної із забезпеченням права дитини на здобуття освіти; індивідуальна профілактична робота з учнями, які перебувають на профілактичних обліках у закладі чи Національній поліції; запобігання правопорушенням в учнівському середовищі; підвищення рівня захищеності дітей, протидії вчиненню правопорушень дітьми та стосовно них тощо; протидія тютюнопалінню, вживанню алкогольних напоїв серед дітей, незаконному обігу наркотичних засобів на території закладу освіти та прилеглій території; створення безпечної інфраструктури на прилеглій до шкіл території та інше [15].

Наближенню поліції до городян слугує підвищення доступності поліції. Наведемо кейс м. Херсон, де відкрили фронт-офіс поліції, спроєктований за європейськими стандартами, адаптований під потреби усіх громадян. Це прозорий відкритий простір, облаштований приймальнею, черговою частиною, кімнатою для проведення слідчих дій, ігровим місцем для дітей, щоб батьки могли не відволікатися. Відвідувачі бачитимуть, як працюють поліцейські. Крім того, у приміщенні встановлена система Custody Records, що дає можливість реагування на можливі порушення як із боку відвідувачів, так і поліцейських. Наприклад, у Польщі прикладом таких дій була акція «відкритий відділок», який у конкретний час могли відвідувати громадяни; в Грузії перебудували поліцейські офіси і заснували сервісні агентства з широким набором функцій [10].

Проаналізувавши рівень довіри до поліції як інституції, можемо відзначити стабільно середні показники, з провалами у 2012-2015 роках, і певним відновленням у 2018-2020 рр. Щодо оцінки діяльності поліції жителями обласних центрів, теж маємо середні показники. Ці результати відображають той факт, що пересічні жителі міст не зовсім готові до плідної співпраці з поліцією, тому цілком логічним є робота поліції з стейкхолдерами, громадськими організаціями з реалізації певних спільних проєктів, місія

яких і є підвищення рівня довіри населення до поліції та створення безпекового міста. Ситуація в Україні не є унікальною. Як відзначають європейські фахівці, проблеми з мобілізацією місцевого населення на допомогу поліції часто мають системний характер. У бідних і проблемних районах небажання жителів співпрацювати з поліцією пояснюється безвихіддю та відчаєм, страхом перед вуличними бандами, глибоко вкоріненою недовірою до служителів закону і відвертим конфліктом з системою охорони правопорядку [12, с. 13]. Стаття 89 Закону України про Національну поліцію у п.1 та п.2 визначає спільні проєкти поліції з громадськістю, зокрема фіксує, що поліція може взаємодіяти з громадськістю через спільні проєкти, програми та заходи. Мета такої взаємодії – це задоволення потреб населення та покращення ефективності роботи поліції [5]. Можна навести декілька кейсів, які ілюструють втілення філософії CoP в Україні. Деякий час в України впроваджується програма «Сусідська варта», яка вже десятки років працює у Канаді, Сполучених Штатах Америки, а також в Молдові, Естонії тощо. Перша програма «Сусідської варти» була прийнята у США ще у 1972 р. Базується ця програма на взаємодії громад, місцевої влади і поліції, коли жителі з представником поліції слідкують за порядком разом. Громадянам надається інформація про підозрілі місця, на які необхідно звернути увагу, або місця, де систематично порушують закон, де є незаконний обіг наркотиків. Також для того, щоб інформувати громадян щодо осіб/автомобілів/ речей, які перебувають у розшуку, створюються спільні чати у месенджерах [16, с. 51]. Дослідниця О. Кожухар у дисертаційній роботі розглядає досвід певних країн із взаємодії громадянських інститутів і поліції, зокрема, запровадження в роботу правоохоронних органів інституту помічників поліції volunteer police (США); досвід громадської організації «Зупини злочинця» (Німеччина, Франція, Великобританія), яка допомагає поліції у профілактиці злочинності, розкритті злочинів, наданні широкого спектру інформації про підготовку/ скоєння злочину, осіб, які вчинили злочини; роботу незалежної громадської організації «Припинення злочинів», яка у взаємодії з поліцією, засобами масової інформації та громадськістю працює над зниженням рівня злочинності; досвід створення інтернет-ресурсу, який надає не тільки інформацію про злочини, а й прямий зв'язок для тих, хто має інформацію про інцидент [17, с. 185-187].

В Україні відзначимо програму «ПОЛІС» (поліція і спільнота), яка є частиною проєкту «Залучення громадськості до реформ». Її мета полягає у розбудові співпраці між поліцією та містянами через зустрічі представників місцевої поліції та громадськості у публічних просторах міста. З початку 2019 р. громадська організація Експертний центр з прав людини впроваджує ініціативу «Ефективна співпраця громадянського суспільства з безпековими службами в Україні». На кінець 2021 р. у 7-ми пілотних регіонах України створено Регіональні платформи «Діалогу безпеки», де відбуваються щоквартальні зустрічі представників правоохоронних органів та правозахисних громадських організацій для обговорення проблем у сфері безпеки міст, до представників поліції доноситься думка городян про безпеку у певному населеному пункті. У м. Маріуполь ПРООН в Україні за підтримки урядів Данії, Швейцарії та Швеції створила обладнаний поліцейський хаб, відкритий для всіх громадян і призначений для проведення публічних дискусій, заходів і тренінгів «Відкрита поліція» для покращення співпраці між поліцією та громадянами. Відзначимо канадсько-український проєкт CUPDP, який підтримує поточну реформу української поліції шляхом надання консультацій, навчання та обладнання для просування професійного розвитку, підвищення стандартів та надання більш надійних поліцейських послуг, орієнтованих на громаду. Цікавим є проєкт, який здійснює спільно ГО «Гендерний клуб. Дніпро» та патрульна поліція: навчання жінок міста прийомам самооборони.

Вище йшлося про поліцію як формальну державну інституцію, яка взаємодіє з громадами міст для ефективного виконання власних функцій. Останні роки відзначені створенням у громадах, насамперед у великих містах, приватних чи комунальних структур, які взаємодіють з поліцією у полі забезпечення безпекового середовища, наприклад, муніципальні варти/муніципальна поліція (підпорядковані місцевій владі, спільно з поліцією або самостійно патрулюють місто з метою охорони громадського порядку, отримують гроші з бюджету міста, ліцензію на роботу надає МВС), громадські поліцейські/шерифи, помічники дільничних, поліцейські станції та ін. Щодо приватних структур, то М.П. Гурковський зазначає, що ідея делегування частини повноважень поліції громадськості не є новою, наприклад, в Англії охорона правопорядку перебувала в приватних руках до середини XIX ст., а у США приватна правоохоронна діяльність

практично ніколи не припинялася [18, с. 94]. А 80-і й 90-і роки XX ст. вважаються розквітом співпраці поліції з приватними охоронними агенціями. Загалом, делегування певних функцій з охорони правопорядку надає можливості поліції заощадити значні кошти, які потрібні на розвиток інфраструктури, а державно-приватне співробітництво при належній організації доводить власну ефективність. Відносно громадських/комунальних структур, то в обласних центрах зареєстрована достатня кількість таких формувань, наприклад, громадські формування з охорони громадського порядку «Міська варта» (м. Запоріжжя), «Безпека Дніпра» (м. Дніпро), «Сила Дніпра» (м. Дніпро), «Бастіон-Одеса» (м. Одеса), «Безпечне місто» (м. Харків) та ін. Основним завданням цих формувань є надання допомоги органам Національній поліції у забезпеченні громадського порядку і громадської безпеки. Залишимо для окремого розгляду питання про ризики існування таких утворень, конкуренцію з поліцією, зазначивши потребу вдосконалення нормативної бази їх діяльності та досить високу ефективність роботи. До того ж, питанням є велика кількість формально зареєстрованих, але фактично недіючих або працюють на задоволення приватних інтересів громадських формувань.

З точки зору соціології, такі тренди у діяльності української поліції є цілком закономірні та проаналізовані видатним соціологом права Девідом Гарлендом у праці «Культура контролю. Злочинність і соціальний порядок у сучасному суспільстві» (2001). Розмірковуючи про сучасний стан злочинності та боротьби з нею, вчений визначає, що новим і при цьому найвагомішим процесом є оформлення та розвиток абсолютно нового сектора регулювання злочинності та злочинців, який поряд із поліцейськими та пенітенціарними установами функціонує як апарат запобігання злочинам та забезпечення безпеки громадян. Цей невеликий сектор, що швидко розширюється, на думку Д. Гарленда, утворюють приватні організації, що займаються запобіганням злочинам; утворення, які створюються локальними спільнотами; інституціоналізовані практики взаємодії різних інституцій та структур, діяльність яких має відношення до проблем злочинності та забезпечення безпеки громадян. Це, власне, мережі взаємодії та координуючі практики, завдання яких полягає у координації дій різних акторів та інституцій для зниження рівня злочинності. Цей третій сектор займає проміжне становище між державою та громадянським суспільством, пов'язуючи поліцію з діяльністю громадян, громад та корпорацій. Незважаючи на те, що бюджет, чисельність та розміри цих організацій відносно невеликі (особливо, якщо порівняти їх із поліцією чи пенітенціарними установами), розвиток нової інфраструктури значно розширює можливості протидії злочинності та створення безпекових міст [19]. Таким чином, сфера контролю за злочинністю вже не обмежується лише інститутами державної кримінальної юстиції. Існування нового сектора зміщує акценти у боротьбі зі злочинністю від установки на відплату, залякування до орієнтації на запобігання злочинам та управління ризиками в даній галузі, на усунення криміногенних ситуацій. Кейси, що наводилися вище, ілюструють зміни в організації системи соціального контролю, виокремлені Д. Гарлендом.

В останні роки проваджується думка про те, що особиста безпека є справою не лише поліції, а й індивідуальною, розширюється спектр товарів для індивідуального / колективного захисту, розвивається інститут приватних охоронців, тобто формується індустрія безпеки. Наведемо такий кейс: у м. Дніпро створили єдиний освітній простір для дітей, батьків та вчителів «Безпечна школа». Впровадження цієї системи дозволить автоматизувати основні шкільні процеси, учні вже мають нові електронні квитки, з якими можна їздити безкоштовно в електротранспорті. «Безпечна школа» – це також комплекси турнікетів, камер відеоспостереження та охоронної сигналізації. Завдяки системі проводяться також електронні опитування серед батьків, що дозволяє впливати на освітній простір міста, наприклад, формування меню в їдальнях [20].

Одним з ракурсів взаємодії поліції та містян є громадський контроль за діяльністю поліції, який може здійснюватися у різних формах. Розділ VIII Закону про Національну поліцію України має назву «Громадський контроль поліції» та містить наступні компоненти: щорічний звіт про діяльність поліції та територіальних органів поліції; можливість прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції депутатами міських та ін. рад; проведення відкритих зустрічей керівників територіальних органів поліції з представниками органів місцевого самоврядування; спільні проєкти з громадськістю; залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських.

Висновки. Отже, поліцейська діяльність розуміється сьогодні як колективна спільна праця щодо створення та підтримки безпекового простору, зокрема міського, як форма соціального контролю, акторами якої є поліція, громадські організації, міська громада, а не лише як робота виключно поліції. Д. Гарленд відзначає, що держава вже не може забезпечити безпеку громадян та встановити соціальний контроль на адекватному рівні виключно силовими методами, отже, соціальний контроль здійснюється спільно з організаціями громадянського суспільства, насамперед із місцевими організаціями та об'єднаннями громадян. При цьому інституційна структура не змінюється, а відбувається трансформація на рівні філософії існування, функцій та громадського розуміння. Така ситуація поки не сприймається громадянами як нормальна та звична, оскільки на рівні габітусу поліція продовжує асоціюватися з силою та авторитарністю. Основними акторами взаємодії є, окрім поліції, громадські організації, які створюють чи беруть участь у спільних проєктах з поліцією, залучаючи зацікавлену громадськість. Така взаємодія спрацьовує на превентивну діяльність з попередження, припинення правопорушень, формування позитивного образу поліції та підвищення рівня довіри до цієї інституції, що в кінцевому підсумку призводить до створення безпекового міста, об'єктивної та суб'єктивної безпеки городян.

Список використаних джерел

1. Сьоме всеукраїнське муніципальне опитування 12 травня – 3 червня, 2021. URL : https://iri.org.ua/survey/some-vseukrayinske – munitsypalne-opytuvannya-meshkantsi-mist-zadovoleni-mistsevym .
2. Демичева А. В. Безпекові міста: український та світовий виміри. *Молодий вчений*. 2020. № 11 (87). С. 268–272.
3. Crime in Dnipro, Ukraine. URL : https://www.numbeo.com/crime/in/Dnipropetrovsk.
4. Статистична інформація про стан злочинності. URL : https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html.
5. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. *Відомості Верховної Ради України*, 2015, № 40-41, ст. 379.
6. Стеценко Т. Довіра як соціальний ресурс: від теоретичної концептуалізації до пошуку механізмів практичного управління. *Грані*. 2018. Т. 21. № 6. С. 44–52.
7. Василець Н. М. Розуміння конструктивної взаємодії населення та поліції в рамках реформи МВС. *Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі*: матеріали Круглого столу (м. Львів, 23 листоп. 2017 р.) ; упоряд. З. Р. Кісіль, Л. Й. Гуменюк. Львів : ЛьвДУВС, 2017. С. 15–17.
8. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін – 2020 : зб. наук. пр. Вип. 7 (21). Київ : Ін-т соціології НАН України. 2020, 518 с.
9. Стан правоохоронної системи під час пандемії: чи схвалює суспільство дії правоохоронців та як ставиться до застосування сили в кризовій ситуації. URL : https://dif.org.ua/article/stan-pravookhoronnoi-sistemi-pid-chas-pandemii-chi-skhvalyue-suspilstvo-dii-pravookhorontsiv-ta-yak-stavitsya-do-zastosuvannya-sili-v-krizoviy-situatsii.
10. Реформування поліції: міжнародний досвід. Інформаційна довідка. URL : http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/ documents/ 29325.pdf.
11. Що таке Community Policing. URL : https://cop.org.ua/ua/community-policing/shcho-take-community-policing .
12. Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду, в Європі: концепції, теорія та практика. Серія посібників EUCPN. 2015 ; пер. з англ. ; заг. ред. укр. вид. О. Банчук, І. Дмитрієва, З. Саідова. 133 с.
13. Безпека для громадян. URL : https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/bezpeka-ta-oborona/bezpeka-dlya-gromadyan.
14. Майже 200 шкільних офіцерів поліції та 700 ювенальних поліцейських проведуть святкові та превентивні заходи для українських школярів. URL : https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/maize-200-skilnix-oficeriv-policiyi-ta-700-yuvenalnix-policeiskix-provedut-svyatkovi-ta-preventivni-zaxodi-dlya-ukrayinskix-skolyariv.
15. В Україні стартував пілотний проєкт «Вихователь безпеки». URL : https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/v-ukrayini-startuvav-pilotnii-projekt-vixovatel-bezpeki.
16. Демичева А. В. Взаємодія заради безпеки: актори створення безпекового міста. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 12 бер. 2021 р.).* Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 50–51.
17. Кожухар О.В. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами і підрозділами Національної поліції України. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Київ, 2021. 253 с. URL : https://dndi.mvs.gov.ua/files/pdf/dissertation_Kozhukhar_O_V.pdf.
18. Гурковський М. П. Делегування повноважень правоохоронних органів у системі

координат «поліція-населення-соціум». *Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі:* матеріали Круглого столу (м. Львів, 23 листоп. 2017 р.) ; упоряд. З. Р. Кісіль, Л. Й. Гуменюк. Львів : ЛьвДУВС, 2017. С. 93–96.

19. Garland D. The culture of control. Crime and Social Order in Contemporary Society. Chicago : The University of Chicago Press ; Oxford: Oxford University Press, 2001. XIII, 307 p.

20. Система «Безпечна школа» – переваги електронного сервісу для дітей, батьків та вчителів. URL : https://dniprorada.gov.ua/uk/articles/item/39837/sistema-bezpechna-shkola-perevagi-elektronnogo-servisu-dlya-ditej-batkiv-ta-vchiteliv.

Надійшла до редакції 13.12.2022

References

1. Syome vseukrayinske municypalne opytuvannya 12 travnya – 3 chervnya, 2021. [Seventh All-Ukrainian Municipal Poll May 12 – June 3, 2021]. URL : https://iri.org.ua/survey/some-vseukrayinske-munitsypalne-opytuvannya-meshkantsi-mist-zadovoleni-mistsevym. [in Ukr.].

2. Demycheva A. V. (2020) Bezpekovi mista: ukrayinskyy ta svitovyy vymiry. [Security cities: Ukrainian and world dimensions.] *Molodyy vchenyy*, no 11 (87), pp. 268–272. [in Ukr.].

3. Crime in Dnipro, Ukraine. URL : https://www.numbeo.com/crime/in/Dnipropetrovsk .

4. Statystychna informatsiya pro stan zlochynnosti. [Statistical information on the state of crime]. URL : https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html. [in Ukr.].

5. Pro Nacionalnu politsiyu [on the National police] : Zakon Ukrayiny vid 02.07.2015. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny.* 2015, no 40-41, art. 379. [in Ukr.].

6. Stetsenko T. (2018) Dovira yak social`ny`j resurs: vid teorety`chnoyi konceptualizaciyi do poshuku mexanizmiv prakty`chnogo upravlinnya [Trust as a social resource: from theoretical conceptualization to the search for mechanisms of practical management]. *Hrani*. Vol. 21, no 6, pp. 44–52. [in Ukr.].

7. Vasylets, N. M. (2017) Rozuminnya konstruktyvnoyi vzayemodiyi naselennya ta politsiyi v ramkakh reformy MVS [Understanding the constructive interaction between the population and the police in the framework of the reform of the Ministry of Internal Affairs.] *Suchasni stratehiyi ta perspektyvy` optymizaciyi vzayemodiyi politsiyi i naselennya v sotsiumi:* materialy Kruglogo stolu (m. Lviv, 23 lystop. 2017 r.) ; uporyad. Z. R. Kisil, L. Yo. Humenyuk. Lviv : LvDUVS, pp. 15–17. [in Ukr.].

8. Ukrayins`ke suspil`stvo: monitory`ng social`ny`x zmin – 2020 [Ukrainian society: monitoring of social change – 2020]: *Zb. nauk. pr*. Issue 7 (21). Kyiv : Instytut sotsiolohiyi NAN Ukrayiny. 2020, 518 p. [in Ukr.].

9. Stan pravookhoronnoyi systemy` pid chas pandemiyi: chy skhvalyuye suspilstvo diyi pravookhorontsiv ta yak stavytsya do zastosuvannya syly v kryzoviy sytuatsiyi [The state of the law enforcement system during a pandemic: does society approve of the actions of law enforcement and how does it react to the use of force in a crisis situation]. URL : https://dif.org.ua/article/stan-pravookhoronnoi-sistemi-pid-chas-pandemii-chi-skhvalyue-suspilstvo-dii-pravookhorontsiv-ta-yak-stavitsya-do-zastosuvannya-sili-v-krizoviy-situatsii. [in Ukr.].

10. Reformuvannya policiyi : mizhnarodnyy dosvid [Police reform: international experience.] Informatsiyna dovidka. URL: http://euinfocenter.rada.gov.ua/ uploads/ documents/29325.pdf. [in Ukr.].

11. Shho take Community Policing [What is Community Policing.]. URL : https://cop.org.ua/ua/community-policing/shcho-take-community-policing. [in Ukr.].

12. Politseyska diyalnis`, oriyentovana na hromadu, v Yevropi: kontseptsiyi, teoriya ta praktyka [Community-based policing in Europe: concepts, theory and practice.]. Seriya posibnykiv EUCPN. 2015 : per. z angl., zag. red. ukr. vydannya O. Banchuk, I. Dmytriyeva, Z. Saidova. 133 p. [in Ukr.].

13. Bezpeka dlya hromadyan [Security for citizens]. URL : https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/bezpeka-ta-oborona/bezpeka-dlya-gromadyan. [in Ukr.].

14. Mayzhe 200 shkilnykh ofitseriv politsiyi ta 700 yuvenalnykh politseyskykh provedut svyatkovi ta preventyvni zakhody dlya ukrayinskykh shkolyariv [Almost 200 school police officers and 700 juvenile police officers will hold festive and preventive events for Ukrainian schoolchildren]. URL : https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/maize-200-skilnix-oficeriv-policiyi-ta-700-yuvenalnix-policeiskix-provedut-svyatkovi-ta-preventivni-zaxodi-dlya-ukrayinskix-skolyariv. [in Ukr.].

15. V Ukrayini startuvav pilotnyy proyekt «Vykhovatel bezpeky». [A security educator pilot project has been launched in Ukraine]. URL : https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/v-ukrayini-startuvav-pilotnii-projekt-vixovatel-bezpeki. [in Ukr.].

16. Demycheva, A. V. (2021) Vzayemodiya zarady bezpeky: aktory stvorennya bezpekovogo mista [Interaction for security: actors creating a secure city]. *Mizhnarodna ta natsionalna bezpeka: teoretychni i prykladni aspekty : materialy mizhdnar. nauk.-prakt. konf. (m. Dnipro, 12 ber. 2021 r.).* Dnipro : DDUVS, pp. 50-51. [in Ukr.].

17. Kozhukhar, O. V. (2021) Administratyvno-pravove zabezpechennya vzayemodiyi instytutiv hromadyanskogo suspilstva z orhanamy i pidrozdilamy Natsionalnoyi policiyi Ukrayiny [Administrative and legal support for the interaction of civil society institutions with bodies and units of the National Police of Ukraine.]. Kvalifikacijna naukova pracya na pravax rukopy`su. Kyiv, 253 p. URL : https://dndi.mvs.gov.ua/files/pdf/dissertation_Kozhukhar_O_V.pdf. [in Ukr.].

18. Hurkovskyy, M. P. (2017) Delehuvannya povnovazhen pravookhoronnykh orhaniv u systemi koordynat «politsiya-naselennya-sotsium». *Suchasni stratehiyi ta perspektyvy optymizatsiyi vzayemodiyi politsiyi i naselennya v sotsiumi* [Delegation of powers of law enforcement agencies in the coordinate system «police-population-society»] : *materialy Kruglogo stolu (m. Lviv, 23 lystop. 2017 r.)* ; uporyad. Z. R. Kisil, L. Yo. Humenyuk. Lviv : LvDUVS, pp. 93–96. [in Ukr.].

19. Garland, D. (2001) The culture of control. Crime and Social Order in Contemporary Society. Chicago : The University of Chicago Press ; Oxford : Oxford University Press, XIII, 307 p.

20. Systema «Bezpechna shkola» – perevahy elektronnoho servisu dlya ditey, batkiv ta vchyteliv [System «Safe School» – the benefits of electronic services for children, parents and teachers]. URL : https://dniprorada.gov.ua/uk/articles/item/39837/sistema-bezpechna-shkola-perevagi-elektronnogo-servisu-dlya-ditej-batkiv-ta-vchiteliv. [in Ukr.].

ABSTRACT

Alla Demicheva. Practices of interaction between police and citizens: new trends in the space of the modern city. Потребує перегляду фахівцем. In today's world there is a great demand for safety and life in a comfortable environment, so the issue of safety and security in the city and the safe city as it is, is relevant now and will remain so forever. A safe city consists of many parameters, including low crime level and a willingness of the citizens to cooperate with the police. The level of trust in the police and the evaluation of its actions by citizens directly affect the willingness of the population to cooperate with the police and depends on the quality of this cooperation. The results of sociological research throughout the history of Ukraine's independence show rather moderate and mediocre assessments of the police by public opinion and a low level of trust, which testifies to its stability and moderate level of trust of our citizens in the police.

In such circumstances, the national police are looking for effective mechanisms for interaction with the population. The basis for cooperation is the new philosophy of Community Policing, which creates the conditions for the existence of a safe city and is the embodiment of a democratic model of policing. Today, the interaction of the population with the police takes place in the following formats: 1) bringing the police closer to the citizens through new forms of work organization; 2) cooperation with public organizations at the level of joint projects; 3) delegation of part of the responsibilities to private and municipal structures. Such trends in the activities of the Ukrainian police are natural and are embedded in the theory of D. Garland on the development of a completely new sector of crime regulation, which along with police and penitentiaries functions as an apparatus for crime prevention and security. It occupies an intermediate position between the state and civil society, connecting the police with the community. At the same time, the institutional structure is not changing, but there is a transformation at the level of philosophy of existence, functions and public understanding of the actors involved in creating a safe city.

Keywords: *security, public opinion, trust, National Police of Ukraine, evaluation, interaction practices, joint projects, Community Policing.*

УДК 343.13
DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-390-398

Марина ДЕМУРА©
кандидат юридичних наук
(Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна)

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ КОНВЕНЦІЙНИХ ПРОЦЕДУР У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Здійснено дослідження конвенційних процедур у кримінальному процесі України. Розгляд конвенційних процедур в площині кримінально-правового конфлікту та кримінальних процесуальних відносин дозволив висунути такі тези: якщо говорити про врегулювання кримінально-правового конфлікту, то конвенційними процедурами є домовленості між прокурором та підозрюваним (обвинуваченим) на здійснення конвенційних процедур кримінального провадження; домовленості між потерпілим та підозрюваним (обвинуваченим) на здійснення конвенційних процедур кримінального провадження; якщо говорити про врегулювання кримінальних процесуальних відносин, конвенційними процедурами є розгляд обвинувального

© М. Демура
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0002-5637-3290
tlepova.demura.marina@gmail.com